

## Iki rugsėjo 10 d. laukiame paraiškų Europos gerosios praktikos apdovanojimams

Europos saugos ir sveikatos darbe agentūra (EU-OSHA) kviečia siūlyti kandidatus vienuoliktiems Europos gerosios praktikos apdovanojimams darbuotojų sveikatos ir saugos srityje. Apdovanojimai, kaip 2012–2013 m. Saugių darbo vietų kampanijos dalis, bus skirti įmonėms arba organizacijoms už išskirtinius, naujai įdiegtus sprendimus skatinant vadovus ir darbuotojus aktyviai bendradarbiauti stiprinant darbuotojų saugą ir sveikatą. Daugiau informacijos - Valstybinės darbo inspekcijos (VDI) interneto svetainėje adresu [www.vdi.lt](http://www.vdi.lt).

### Naujos rekomendacijos ir atmintinės

Pažeidimai dėl privalomųjų sveikatos tikrinimų sudaro beveik dešimtadalį visų per metus VDI užregistruojamų pažeidimų. Atsižvelgiant į tai, darbdaviams ir darbuotojams parengtos metodinės rekomendacijos dėl privalomųjų darbuotojų sveikatos tikrinimų. Taip pat parengtos rekomendacijos, kaip saugiai vykdyti darbus vandentvarkos įmonėse, uždaroje erdvėje, keliant krovinius stropais bei atmintinė darbdaviams, kaip elgtis, jei darbuotojas į darbą ateina neblaivus. Visa informacija – VDI interneto svetainės rubrikoje *Metodinės rekomendacijos*.

### Planiniai ūkio subjektų tikrinimai rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais

VDI interneto svetainėje, rubrikoje *Veikla / Ūkio subjektų priežiūra* jau paskelbtas š. m. rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais planine tvarka tikrinamų ūkio subjektų sąrašas. Planiniai ūkio subjektų tikrinimai bus atliekami pagal Bendrinį ūkio subjekto patikrinimo kontrolinį klausimyną bei kitus teminius klausimynus, atitinkančius numatytus tikrinimo tikslus bei temas. Šiuos klausimynus galima rasti VDI interneto svetainėje, rubrikoje *Veikla / Ūkio subjektų priežiūra / Įmonių tikrinimo klausimynai*. Taip pat primename, jog laukiame Jūsų nuomonės dėl kontrolinių klausimynų naudojimo. Ją galite pareikšti užpildydami trumpą anketą rubrikoje *Veikla/Ūkio subjektų priežiūra*.

### Pirmąją mokslo metų dieną – lengvatos tėvams

Šiais metais darbuotojams, auginantiems bendrojo ugdymo mokykloje besimokantį vaiką iki 12 metų, įsigaliojo Darbo kodekso lengvata, suteikianti ne mažiau kaip pusę darbo dienos laisvo nuo darbo laiko per metus pirmąją mokslo metų dieną, mokant darbuotojo vidutinį darbo užmokestį. Kadangi ši garantija sietina su mokslo metų pradžios švente, ja turės teisę pasinaudoti ir tėvai, kurių vaikams iki 12 metų mokslo metų pradžios šventė jų mokykloje rengiama rugsėjo 3-ąją. Ši garantija netaikytina darbuotojams, auginantiems du vaikus iki 12 metų ar neįgalų vaiką iki 18 metų, t.y. turintiems visą papildomą poilsio dieną per mėnesį.

### Pranešti „Sodrai“ – prieš dieną

Nuo rugpjūčio 1 d. įsigaliojo Darbo kodekso pakeitimai, kuriuose nustatoma, kad darbuotojas privalo pradėti dirbti kitą po darbo sutarties sudarymo dieną, jeigu vėlesnė darbo pradžia nenustatyta šalių susitarimu. Darbdavys turi pranešti „Sodrai“ apie asmens darbo pradžią ne vėliau kaip prieš vieną darbo dieną iki numatytos darbo pradžios. Taip tikimasi sumažinti nelegalaus darbo ir piktnaudžiavimo atvejų bei geriau užtikrinti pradedančių dirbti darbuotojų interesus: darbuotojas negalės pradėti dirbti, o darbdavys – versti darbuotoją pradėti dirbti, kol nebus sudaryta darbo sutartis.

### Žemės ūkio bendrovių ir ūkininkų dėmesiai

Prasidėjus derliaus nuėmimo darbams, padidėja ir nelaimingų atsitikimų darbe tikimybė: šiemet žemės ūkio darbai jau pareikalavo 1 gyvybės, dar vienas darbuotojas buvo sunkiai sužalotas. Pernai žemės ūkyje 4 darbuotojai žuvo, 11 - sunkiai sužaloti. VDI atkreipia visų, su žemės ūkio darbais susijusių įmonių ir ūkininkų dėmesį, kad dažniausios nelaimingų atsitikimų darbe priežastys bei tikrinimo metu nustatomi pažeidimai būna tie patys: nevertinama profesinė rizika; naudojami saugos reikalavimų neatitinkantys darbo įrenginiai, netvarkinga technika; darbuotojai atlieka darbus, kurių dirbti jie nemokėti; nekontroliuojama, kaip laikomasi darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų. Darbuotojų saugos ir sveikatos situaciją pagerinti bei nelaimių išvengti padės VDI parengtos *Metodinės rekomendacijos* bei Saugaus žemės ūkio darbų vykdymo patikrinimo kontrolinis klausimynas rubrikoje *Veikla/Ūkio subjektų priežiūra/Įmonių tikrinimo klausimynai*. Linkime saugaus darbo!

### Tikrinama, kaip mokomi darbuotojai, atliekantys pavojingus darbus

Iki rugsėjo 28 dienos darbo inspektoriai tikrins, kaip įmonėse yra organizuojamas darbuotojų, dirbančių pavojingus darbus, mokymas. Apklaustos apie pavojingus darbus atliekančių darbuotojų mokymą bus atliekamos visų planinių ūkio subjektų tikrinimų metu pagal parengtą specialų Darbuotojų, dirbančių pavojingus darbus, mokymų organizavimo tyrimo klausimyną, kuris yra paskelbtas VDI interneto svetainėje, rubrikoje *Veikla / Ūkio subjektų priežiūra / Įmonių tikrinimo klausimynai*.

Šios priemonės imtis paskatino nemažėjantis nelaimingų atsitikimų, patiriamų pirmus metus dirbančių darbuotojų, skaičius: pernai jie sudarė 36 proc. visų sunkiai sužalotų, 18 proc. - visų mirtinai sužalotų, 21 proc. – lengvai traumotų darbuotojų. Primename, kad darbuotojai, prieš jiems pradėdant dirbti pavojingus darbus, kurių sąrašas patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu, mokomi darbo vietose, įmonėse, mokymui skirtuose seminaruose ar mokymo įstaigose darbdaviui atstovaujančio asmens nustatyta darbuotojų mokymo ir žinių iš darbuotojų saugos ir sveikatos srities tikrinimo ir vertinimo tvarka, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar kiti teisės aktai nustato kitokią šių darbuotojų mokymo, žinių tikrinimo ir vertinimo bei saugaus darbų atlikimo tvarką.

## Darbe – vėl neblaivūs

Šiais metais šalies įmonėse sunkiai susižalojo 6 neblaivūs darbuotojai, 2 neblaivūs darbuotojai žuvo. Žuvo betonuotojas ir ekskavatoriaus mašinistas, sunkias traumas patyrė taip pat neblaivūs betonuotojas, ekskavatoriaus mašinistas bei automobilių šaltkalvis, pagalbinis darbininkas, vairuotojas – ekspeditorius, apdailininkas.

Nelaimės įvyko gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų statybos; statyb vietės paruošimo, kitos specializuotos statybos veiklos, variklinių transporto priemonių techninės priežiūros ir remonto, krovinių kelių transporto, sunkiasvorių variklinių transporto priemonių nuomos ir išperkamosios nuomos, pramogų ir poilsio organizavimo veiklos ekonominių veiklų įmonėse.

## NAUDINGA KONSULTACIJA

### NK: dėl bandomojo laikotarpio

Darbo kodekse (DK; 105 straipsnio 1 dalis) yra įtvirtinta, kad, sudarant darbo sutartį, šalių susitarimu gali būti sulygtamas išbandymas; jis gali būti nustatomas norint patikrinti, ar darbuotojas tinka sulygtam darbui, taip pat stojančiojo dirbti pagedavimu – ar darbas tinka darbuotojui. Taip pat numatyta, kad išbandymo laikotarpiu darbuotojui taikomi visi darbo įstatymai. Ši taisyklė reiškia, kad darbuotojas išbandymo laikotarpiu turi teisę dirbti tik pagal įstatymų nustatyta tvarka sudarytą darbo sutartį (DK 99 straipsnis), gauti ne mažesnę nei įstatymo numatytą darbo užmokestį (DK 186, 187 straipsniai). Be to, sąlyga dėl išbandymo yra tik viena iš galimų darbo sutarties papildomų sąlygų (DK 95 straipsnio 4 dalis).

Taigi, nustačius, kad darbdavys ir darbuotojas susitarė dėl darbo sutarties sudarymo bei sulygo dėl išbandymo laikotarpio, darbuotojas faktiškai pradėjo dirbti sutartą darbą, bet darbo sutartis nėra sudaryta įstatymų nustatyta tvarka, taip pat nėra pranešta Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniam skyriui apie asmens priėmimą

### NK: dėl stažuotčių

Darbo santykius reglamentuojantys norminiai teisės aktai nenumato sąvokos „stažuotė“ apibrėžimo. Lingvistinė prasme stažuotė (nuo pranc. stage – „praktika“) – tobulinimasis, kvalifikacijos kėlimas, savišvieta, praktika kur nors išvykstant (pvz., į užsienį, jame studijuojant), dirbant kitoje organizacijoje arba apskritai pradedant kur nors dirbti, siekiant įgyti kompetencijų, reikalingų konkrečioje veikloje arba pareigose. Taigi, stažuotė galima tiek esant darbo santykiams, tiek jei darbo santykių nėra (pvz., stažuotė studijų metu). Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad esant darbo teisinių santykių požymiams, t.y. susita-

riant darbą, tokia darbuotojo veika kvalifikuotina pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso (ATPK) 413 straipsnį, t. y. kaip nelegalus darbas, nepaisant to, kad darbdavys ir darbuotojas sudarė sutartį su prieštaraujancia DK nuostata (susitarė, jog išbandymo metu nebus mokamas darbo užmokestis, o darbo sutartis bus sudaryta tik išbandžius darbuotoją ir/ar suėjus sulygtam išbandymo terminui).

Atkreiptinas dėmesys, kad nelegalus darbas vertintinas kaip vienas sunkiausių darbo įstatymų pažeidimų, paneigiantis esmines imperatyvias darbo įstatymų nuostatas, todėl ATPK šis teisės pažeidimas įvertintas kaip vienas iš pavojingiausių administracinių teisės pažeidimų. Nelegalus darbas pažeidžia konstitucines žmogaus teises turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą, nedarbo atveju iškreipia padėtį darbo rinkoje, sudaro sąlygas atsirasti nesąžiningai konkurencijai. Primintina, kad pagal ATPK, nelegalaus darbo naudojimas užtraukia 3-10 tūkst. litų baudą darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims už kiekvieną nelegaliai dirbantį asmenį.

rimui dėl darbo vietos, darbo funkcijų, darbo užmokesčio, paklusnumo darbdavio nustatytai tvarkai ir t.t., šalys turi pasirašyti pavyzdinės formos darbo sutartį, kurioje gali susitarti ir dėl stažuotės. Tokiu atveju darbuotojui taikomos visos Darbo kodekse ir kituose norminiuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose darbo santykius, numatytos sąlygos, garantijos ir lengvatos. Jei stažuotė sutampa su darbo santykiais, t.y. už ją yra mokama, atlyginimas turi būti skaičiuojamas atsižvelgiant į darbo laiką: minimalus darbo užmokestis dirbant visą darbo dieną (8 valandas) turi būti ne mažesnis nei Vyriausybės nustatytas minimumas. Dėl darbo dienos trukmės ir atlyginimo turi būti susitarta darbo sutartyje.

## Statistika

### Nelaimingi atsitikimai darbe:

Per šių metų II ketvirtį gauta 14 pranešimų apie mirtinai ir 33 – apie sunkiai sužalotus darbuotojus. Palyginti su I šių metų ketvirčiu, II ketvirtį mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius išaugo 17 proc., sunkių – 6 proc.

Šiomet daugiausiai nelaimių darbe įvyko atliekant statybos (12 sunkių ir 5 mirtini atvejai), sandėliavimo, transportavimo, pakrovimo, iškrovimo (13 sunkių ir 4 mirtini atvejai) bei techninių priemonių, mechanizmų, darbo įrenginių aptarnavimo ir remonto (4 sunkūs ir 5 mirtini atvejai) darbus. Eismo įvykių metu mirtinai sužaloti 5 darbuotojai, 6 – sunkiai.

Palyginti su praėjusių metų I pusmečiu, ypač išaugo mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe skaičius atliekant techninių priemonių, mechanizmų, darbo įrenginių aptarnavimo ir remonto (2011 m. per tokį patį laikotarpį - 1 mirtinas atvejis), statybos (2011 m. per tokį patį laikotarpį – 3 mirtini nelaimingi atsitikimai darbe, t.y. žūčių šioje veikloje padidėjo 66 proc.) darbus bei sunkių nelaimingų atsitikimų darbe skaičius atliekant transportavimo ir sandėliavimo darbus (2011 m. per tokį patį laikotarpį – 6 sunkūs sužalojimai).

Iš viso per šių metų I pusmetį VDI gavo 26 pranešimus apie darbe žuvusius ir 64 – apie sunkiai sužalotus darbuotojus.

Pastaruoju metu gauta keletas pranešimų apie darbuotojus, susižalojusius nukritus nuo puspriekabių, autovežių platformų, ant jų pakraunant lengvuosius automobilius ar juos tvirtinant. Per silpnos, susidėvėjusios apsauginės tvorelės – lynai – neatlaiko į juos atsirėmusių darbuotojų svorio ir trūksta.

### Skundai ir paklausimai

Šių metų I pusmetį VDI stebima skundų skaičiaus mažėjimo tendencija – bendras skunduose keliamų klausimų skaičius, palyginti su 2011 m. I pusmečiu, sumažėjo beveik 29 proc. Itin sumažėjo bendras nusiskundimų skaičius dėl darbo apmokėjimo klausimų (20 proc.), tačiau išaugo į VDI besikreipiančių asmenų nusiskundimų dėl įvairių darbo sutarties sudarymo ir vykdymo pažeidimų (13 proc.) ir atostogų suteikimo (beveik 6 proc.).